

Strah na koncu vasi

Po vojni je v Logatcu izginilo mnogo oseb, ki so se morale tam javiti

V nedeljo, 6. maja, je bila ob Šemonovem breznu na koncu Logaškega polja spominska slovesnost z mašo zadušnico in blagoslovitvijo križa ob breznu, v katero so po vojni komunisti zmetali umorjene domobrance.

Šemonovo brezno, ki je po vojni za Logačane veljalo za kraj groze, je na koncu Logaškega polja, ko se teren začne dvigati proti Zaplani. Ime nosi po lastnikih zemljišča, Šemonovih iz Logatca. Vanj so dali komunisti zmetati svoje žrtve, ki so jih takoj po koncu vojne umorili v Logatcu. Domačini govorijo o tako imenovani Korenčanovi klavnici, kjer so domobrance mučili, umorili, nato pa jih je moral Šemonov okoli dvanajst noči po dvakrat na noč z vozom voziti do Šemonovega brezna. Po vojni so domači fantje splezali v brezno in tam odkrili kupe kosti. Oblastniki so dali na žrtve v breznu nametati odpadno strelivo, zaradi česar je bilo raziskovanje brezna nevarno početje. Brezno je po podatkih iz leta 1932 globoko 32 metrov, danes pa je dno »nasuto« s pet metri človeškega in eksplozivnega »materiala«. Žrtve Šemonovega brezna in še nekaterih drugih breznen na tem območju so bili možje in fantje z območja Logatca. Največ naj bi jih bilo iz smeri Dolomitov, iz Rovt in okolice. Takoj po vojni so se morali javiti v Logatcu. Tam pa je za mnogimi izginila vsaka sled. Njihova usoda je bila različna, ene so umorili v Logatcu, druge pa so odpeljali v zapore v Ljubljano.

Jan Mihevc, ki je povezoval slovesnost, je na začetku maše povedal: »Zbrali smo se pri darovanju maše zadušnice za žrtve komunističnega nasilja, ki v povojnih pobojih tudi Logatcu ni prizaneslo. Tu smo v Zapolu, nad katerega je v pozni pomladi leta 1945 legla zlovešča tišina. Še več, s kasnejšimi zemljiškimi zakroževanji in razlastitvami logaških kmetov je nastalo državno posestvo, ki je bilo ločnica med vasjo in tem prostorom, zapisanem pozabi. A brezno, tisti strah na koncu vasi, v katerega je bilo vrženo neznanu šte-

vilo pobitih in nad katerega je zdaj postavljen križ, bomo danes blagoslovili, je tulilo premočno. Da bi zakrili zemeljske ostanke zamolčanih ljudi, katerih spomin je bil uradno prepovedan, preklet in desetletja onečaščen in katerim je bila odrečena pravica in civilizacijska norma groba, so brezno zasipavali, še več, z neeksploziranimi ostanki iz vojne so v njem nastavili smrtno past

Slovesnosti ob Šemonovem breznu se je udeležilo veliko ljudi od blizu in daleč. (Foto: I. Ž.)

tistim, ki bi kdajkoli v njem kopali za resnico.«

Mašo je ob obeh logaških župniških daroval kanonik Ivan Merlak, doma iz bližnjih Logaških Žibrš, ki je v povojnih umorih izgubil dva brata, v Logatcu pa sta »izginila« dva strica. Tudi on je bil med tistimi, ki so se šli javiti v Logatec. »Vsi moški od osemnajstega do petdesetega leta smo se morali javiti na partizanski komandi v Logatcu. Ko sem prišel pred mladega oficirja in je ta videl palico v moji roki, me je vprašal: 'Kaj je to?' Povedal sem resnico: 'Neki domobranec me je po nesreči obstrelil v nogo.' Oficir je nato dejal: 'Škoda, da te ni zadel v glavo.'« To svojo izkušnjo je nato komentiral: »O tem dogodku sem zadnje čase večkrat premišljeval. Ta oficir, mlad, kakor sem bil jaz, ki o meni ni vedel ničesar, je hotel reči: 'Škoda, da si se

rodil. Bolje bi bilo, da te ne bi bilo na svetu.' Dal mi je številko ena. Iz njega je govorilo sovraštvo. Sovraštvo je tiste majske dni pognalo v smrt toliko nedolžnih mož in fantov, ki niso bežali na Koroško, temveč so se prostovoljno prijavili partizanski komandi v Logatcu, zanašajoč se na obljubo, napisano na lepaku, da se jim ne bo nič hudega zgodilo. Obljube niso držali. Skoraj vsi, ki so dobili številko ena, so bili pobiti. Veliko sem jih poznal osebno ali po hišnih priimkih, med pobitimi sem odkril tudi dva moja strica, moža mojih tet. Za vse pobite bom danes z velikim spoštovanjem opravil mašo.«

Tine Velikonja, podpredsednik Nove slovenske zaveze, je povedal, da pri povojnih pomorih ni šlo za tragedijo ali za splet nesrečnih okoliščin, ampak za zavestni zločin. »Obračun s političnimi nasprotniki je bil vtkan v boljševidno logiko, v njihov 'katekizem': v prvi fazi je šlo za 'ljudsko fronto', v drugi za izločitev sopotnikov, v tretji pa za 'čiščenje' in prevzem oblasti. Iz spominov Alberta Svetine vidimo, da komunisti niso zadnje leto vojne delali nič drugega, kot pisali dolge sezname, kdo vse od 'izdajalcev' bo moral odgovarjati za svoja dejanja. Pri tem pa jih niso zanimali okupatorji, ampak Slovenci. Za Italijane je znano, da so lahko leta 1943 prosto odšli, čeprav so bili udeleženi pri neštetih zločinih, in tudi vedelo se je, kdo jih je ukazal in kdo izvajal. Nemce je samo nekaj prišlo pred sodišče.«

Anton Šemrl, ki je spregovoril v imenu Združenja žrtev komunističnega nasilja, bil pa je tudi med organizatorji slovesnosti, je dejal, da bo z nami nekaj zelo narobe, če naše sodstvo ne bo sodilo zločincem, ki so izvajali medvojne in povojne umore in če politika ne bo obsodila revolucije, ki je povzročila zelo veliko najhujših zločinov. Nekaj trpkih spominov je navzočim, ki so v velikem številu prišli od blizu in daleč, povedal tudi Avguštin Ogrin iz Velike Ligojne.

Načrtujejo, da bi Šemonovo brezno čim prej raziskali, precejšnjo oviro pa pomeni strelivo, ki so ga po vojni zmetali na trupla v njem.

IVO ŽAJDELA